

„MEŠNÍ ROUCHO ČILI KASULE...“ LITURGICKÉ TEXTILIE 17. STOLETÍ ZE SBÍRKY MORAVSKÉ GALERIE V BRNĚ¹

Andrea Husseiniová, Moravská galerie v Brně

Textilní sbírka Moravské galerie v Brně obsahuje menší soubor liturgických textilií období 17. století. Na základě archivního průzkumu se nově podařilo identifikovat několik výjimečných památek tohoto oboru, které byly do sbírkového fondu galerie získány převodem ze Slovákého muzea v Uherském Hradišti. Jedná se o čtveřici vyšíváných obřadních rouch (kasulí) z druhé půle 17. století, jejichž odbornému zpracování nebyla až dosud věnována pozornost.

Převody sbírkových předmětů mezi institucemi muzejního charakteru byly v minulosti poměrně častým jevem, souvisely s programovými transformacemi sbírek, vnitřními reorganizacemi, užší specializací apod. Okruhy odborného zájmu jednotlivých institucí krystalizovaly z víceméně živelného sbírání 19. století ve specializovaná pracoviště s úkolem třídit, evidovat a uchovávat předměty umělecké hodnoty. Předměty, které neodpovídaly jejich obsahové náplni, putovaly dále muzeím s širší působností či odpovídající sférou zájmu. Popsaná praxe vedla k záchraně mimořádných uměleckých památek, nicméně velmi často negativně ovlivnila možnosti bližšího poznání vlastního předmětu. Z důvodu ztráty topografických, historických a dalších souvislostí důležitých pro objasnění původu, doby či místa vzniku představuje zpětné dohledávání těchto paměťových stop velice zdoluhavý a náročný proces. Během studia sbírky liturgického textilu Moravské galerie v Brně (dále jen

Obr. 1. Kasule, Morava?, kolem poloviny 17. století, MG v Brně. Foto A. Bratřů-Velnerová.

Obr. 2. Kasule se sv. Rodinou, Slovensko, Opatová nad Váhom, 1689, MG v Brně. Foto A. Bratřů-Velnerová.

MG) byly „znovuobjeveny“ mimořádné příklady bohoslužebných textilií 17. století, novější literaturě veskrze neznámé, získané převodem ze Slováckého muzea v Uherském Hradišti (dále SM). K fyzickému převzetí památek do správy MG muselo dojít někdy v rozmezí padesátých, případně na počátku šedesátých let minulého století, bohužel toto časové období není z hlediska transferů sbírek nejlépe dokumentováno.² Celý soubor, jedná se o kasule – svrchní bohoslužebná roucha kněze³ – a jejich příslušenství (manipul, štóla), byl až na několik výjimek v MG zainventován v průběhu roku 1963.⁴ V druhé polovině 17. století byly stejně jako v předchozích vývojových etapách používány pro zhotovení parament nákladné a luxusní materiály jako hedvábí, samet, brokát a výšivky z pestrobarevných hedvábných nití, zlatých a stříbrných dracounů a dalších doplňků. Pozornost profesionálně školených vyšivačů se nadále soustředila na bohaté výšivky v plochem či poloreliéfním provedení – výšivky zpracované bohatými valéry hedvábných nití v technice zvané malba jehlou, anebo výšivky provedené v nízkém reliéfu kladenými kovovými dracouny přes podložku jsou pro 17. století signifikantní – ke slovu se dostávají také paramenta zhotovená z jiných, zpravidla netextilních materiálů. V námětové stránce výzdoby nadále dominovala rostlinná ornamentika doprovázená květinovým dekorem, který v sobě zpravidla nesl mariánskou či christologickou symboliku. Práce ovládala přísná symetrie.

Kasule datované do druhé poloviny 17. století představují druhou nejstarší skupinu liturgického textilu v dochovaném fondu MG. Díky archivnímu průzkumu se podařilo několik parament z této skupiny identifikovat jako někdejší součást sbírky SM.⁵ Konkrétně se jedná o trojici kasulí s plochou hedvábnou výšivkou. Jediným přímým pojitkem se stal zápis ve staré inventární knize SM, pořizeny 31. srpna 1942. Poměrně podrobná deskripce umožnila ztotožnit popsané památky s kasulemi uchovávanými ve sbírce textilu MG. Jedná se o nově zjištěnou kasuli (obr. 1), jejíž původ i způsob nabytí zůstávaly neznámé.⁶ Vodítkem pro bližší identifikaci předmětu byl papírový štítek připojený k dorzální straně s přípisem „Mešní roucho čili kasule z Pavlovic. Vyšívání národními vzory na plátně. Ze sbírky K. Lanička z Pavlovic.“ Na základě výskytu příjmení „Laniček“ se velmi pravděpodobně jedná o Vel-

Obr. 3. Detail dedikačního nápisu kasule se Svatou rodinou, MG v Brně. Foto A. Bratrů-Velnerová.

ké Pavlovice, kasule tak může mít příslušnost k některému z menších kostelů jižní Moravy, případně západního Slovenska. Výzdoba je provedena barevným hedvábím na bílé tkanině plátnové vazby. Použitým vyšivacím materiálem je nekroucené hedvábí světlých pastelových tónů, vzor předkreslený rudkou (na kasuli je místy patrná podkresba) pokrývají dlouhé atlasové stehy. Ostatní plochu vyplňovaly volně rozmístěné pajetky ze žlutého kovu, dnes z větší části chybějící. Dorzální i pektorální strana kasule klasické formy se dělí na obvyklé tři svislé pásy. Kompozice výšivky středního pruhu sestává z pravidelných oblých, vzájemně provázaných routových polí. Do každého pole je vložen jeden stylizovaný květ – tulipán, hvozdík, řebčík, sasanka ad. Oba boční díly kasule pokrývá rozvinutá kompozice opět s motivy stylizovaných květů – tulipán, granátové jablko ad. Při spodním okraji jsou umístěny kytice vyhánějící po sedmi ratolestech z dvouuché „italské vázy“. Kytice je symetricky rozložena a končí uprostřed vrcholícím květem tulipánu. Výšivka pektorální části opakuje analogicky motivy zádové partie, je však výrazně poškozena a nastavována. Symbolikou jarních květů v kombinaci s bílou barvou podkladu se výzdoba kasule váže k velikonočním slavnostem Zmrtvýchvstání. Vzory oblých routových polí a váz s kyticemi vychází kompozičně ze starších italských textilií druhé poloviny 16. století⁷ a v dalším vývoji plně přechází do výšivek lidového prostředí Slovenska. Obdobná výšivka s motivem kytic v amforách se objevuje na antependiu ze severního Maďarska⁸ a rovněž na roušce pražského Uměleckoprůmyslového muzea.⁹

Nově zjištěným kusem je i druhá kasule tohoto souboru (obr. 2 a 3), způsob a doba akvizice byly rovněž neznámé.¹⁰ Ikonografii kasule určuje reprezentativní vyobrazení Svaté rodiny. Výšivka je provedena barevným hedvábím na režném lněném plátně, původní středové borty dorzální i pektorální strany byly nahrazeny novějšími. Vyšivací technika tzv. *point d'orient* se řadí k méně náročným a poměrně rychlým, pracuje s dlouhými atlasovými stehy přichycenými ke lněnému podkladu a kolmo prošitými řadou drobných stehů

Obr. 4. Kasule s monogramy, Čechy, kolem poloviny 17. století, MG v Brně. Foto A. Bratrů-Velnerová.

Obr. 5. Kasule s reliéfní dracounovou výšivkou, Morava, 1680–1700, MG v Brně. Foto A. Bratrů-Velnerová.

H. 307	21/8.48.	Ornat z sešlavořící z sešleho čeručka sešlaskřítky mi květy prothobranek brokatu. Štíel z moire' hedvábi bílého, strojové vyšívání černo-želo- no-žalými ornamenty, obráj černo- ráu šlako-šlakov hedvábnou prostr. Ornat nívošně barokní oklatačnē novošlote' obšoven a oklatačnē. V. 103 cm, Š. 65 cm. k tomu stola
H. 308	21/8.48.	Ornat, z žimučka klenčho plátna černovoný šlakov prostr. Vyšív P. Maria, Sv. Josef, P. Jozef nad ními holubičce. Plocha vyplněna vyšívání- mi květy (plutr. želeno- klenčo- bílé hedvábi, mullině). Na poslední straně předního oklata nápis bílou barvou: Anno 1689 + Die 7 ^a Novemb: Ex Munificetia (vni) Eminen tissimi D: Cardinatis Leopoldi
Inventární číslo	Datum	Předmět a jeho popis
		Kolonias Ecetes: Apathfalceusi peneš Dobram Cottu: Trenčín. V. 110 cm, Š. 64 cm k tomu stola
H. 309	21/8.48.	Ornat z bílého hedvábi. Jelo střední truh ži bohatě vyšív šlakov a fra- lovoano drospelenoží pouzřno hedvábné šlakov a stranach rnov se rozvořnože motivy s květy. Přední část žlavoš prothošena a nastavena. V. 95 cm, Š. 69 cm. k tomu
H. 310	21/8.48.	Ornat z fialového hedvábi, želo střed svorú plátny' truh, želo vyšív hedvá- bné vyšívání. IHS, Maria, Josef květy, jaltička, lišty, černo- šlakov prostr. V. 8. stl.

Obr. 6. Zápis staré přírůstkové knihy historického oddělení Slovákého muzea v Uherském Hradišti s popisy kasulí.

fixačních. Na hrubém plátně je místy patrná kresba vzoru. V typologii výšivek představuje práci s „lidovými projevy vyšivačské kultury“.¹¹ Dekor je řazený do tří svislých pruhů, na dorzální i pektorální straně ve vertikální linii vyrůstají po trojicích snítky stylizovaných květů – šestilistých růží, hvozdíků, doplněných tulipány a sasankami, v ramenních partiích se objevují granátová jablka. Na rozdíl od předešlého kusu je dorzální strana kasule doplněna figurální kompozicí s Pannou Marií, malým Ježíšem a sv. Josefem, celý výjev završuje holubice Ducha svatého. Malý Kristus je znázorněn jako vládce světa, v levé ruce atribut říšské jablko, volnou pravici pozvedá v žehnajícím gestu. Tváře všech protagonistů výjevu Panny Marie, sv. Josefa a malého Ježíše jsou malovány olejem. Roucha postav provedená atlasovým stehem doplňují zlaté dracouny, které napomáhají vytvořit kontury a modelaci figur. Dracouny jsou využity také jako svatozáře. Pro stanovení datace, provenience a osoby donátora má mimořádný význam rukopisný údaj vepsaný bílou barvou na rubu pektorální části kasule: „Anno 1689 Die 7. Novemb[ri] Ex Munifice[n]tia Eminentissimi D[omi]ni Cardinalis Leopoldi Kolonics Eccles[iae] Apathfalcensi penes Dobram Co[m]munitat[em] Trenchin[iensis].“ Kasule určená kostelu sv. Stanislava v Opatovej nad Váhom (dnes městská část Trenčína) v někdejší Trenčianské stolici byla zhotovena štědrosti kardinála Leopolda Koloniče. Vročení 1689 se vztahuje k počátkům výstavby vlastního kostela v Opatovej. Písemné zprávy zaznamenávající přesnější údaje o zahájení stavby nejsou známy, kasule je tak důležitým historickým „dokumentem“ pro poznání církevního života farnosti. Rovněž dárce kasule kardinál Leopold Karl Kolonič/Kollonitsch von Kolegrad (1631–1707) patří k nesmírně zajímavým osobnostem.¹² Politik, státník a významný církevní hodnostář, pocházel z původně chorvatského šlechtického rodu, od 16. století usazeného na Slovensku. Kolonič stál coby zmocněnec habsburského domu v čele rekatolizační politiky v Uhrách, významné místo zastával rovněž v hierarchii vídeňského dvora, působil ve funkci ministra a blízkého spolupracovníka císaře Leopolda I. Církevní kariéru zahájil v roce 1666 jako biskup nitranský, později biskup Vídeňského Nového Města (1670). Roku 1683 se podílel na obraně Vídně během druhého tureckého obležení, označení Koloniče „die Seele der Verteidigung Wiens“ spadá právě do této doby. Následovalo biskupství v Rábu, hodnost kardinála a kaločské arcibiskupství. Roku 1695 se stal arcibiskupem ostráhomským a hlavou katolické církve v Uhrách (Primas Hungariae). Zemřel o dvanáct let později ve Vídni, je pohřben v Bratislavě v jezuitském kostele Najsvětějšího Spasitele. Blízké příklady kasulí s hedvábnou výšivkou doplněnou figurální kompozicí vlastní Národní muzeum v Praze,¹³ Diözesanmuseum St. Pölten,¹⁴ jsou známy z východního Slovenska,¹⁵ Chorvatska¹⁶ a Tyrolska.¹⁷ Jejich rozšíření odpovídá hranicím habsburské monarchie na konci 17. století. Kasule z Opatovej je však ve skupině hedvábných výšivek na lněném plátně zcela mimořádnou památkou, nejen příběhem a osobou donátora, ale rovněž kombinací výšivky s malbou v případě figurální scény Svaté rodiny na dorzální straně. Poslední památkou kolekce hedvábných výšivek 17. století je kasule opatřená monogramy.¹⁸ Na lněném podkladě středového pásu se nad sebou objevují tři kruhové vavřínové věnce provedené hedvábnou nití fialové barvy s vepsaným majuskulním christogramem IHS, uprostřed monogramem mariánským a ve spodní části roucha monogramem sv. Josefa, kontury jsou provedeny zlatým dracounem (obr. 4). Opět je místy patrná podkresba vzoru, plochu uvnitř vavřínových věnců doplňují volně rozložené zlaté pajetky. Ve výzdobě středního pruhu se jako u předchozích kusů uplatňují granátové jablko, květy orlíčku a tulipánů. Boční partie kasule jsou zhotoveny z hedvábného damašku fialové barvy s charakteristickými vazebnými efekty. Skromnější výzdoba středního pruhu je ovlivněna lidovým vyšivačským projevem kolem poloviny 17. století. Současná podoba kasule je nejspíše výsledkem druhotných úprav, rostlinný dekor zřejmě původně pokrýval celou plochu roucha v pásových kolumnách vyme-

zených bortami, jako je tomu v případě analogických celovyšíváných kasulí z Národního muzea v Praze¹⁹ a Regionálního muzea v Chrudimi.²⁰

Posledním rouchem, které reprezentuje barokní práce druhé poloviny 17. století z původního majetku SM, je kasule zdobená reliéfní dracounovou výšivkou.²¹ Jde o jediného zástupce této výzdobné techniky ve sbírce MG (obr. 5). Kasule je členěná podle ustáleného schématu do tří souběžných pásů. Postranní díly ze sytých červených hedvábných tkanin rámuji středovou kolumnu z hedvábného damašku bílého. Na textilní podklad je aplikována efektní výšivka ze zlatých a stříbrných dracounů. Výšivka je provedena přes podložku z lněných nití vrstvených na sebe a částečně povrchově „puncována“ vtahováním dracounu do lněného podkladu. Silně stylizovaný rostlinný motiv je u bočních pásů pojatý přísně symetricky, pravidelné schéma výšivky složené z motivů kulovitěho plodu, rozety, šišťice (snad granátová jablka) a tulipánového květu zasazených ve spirálách s úponky vykazuje silnou orientální stylizaci.²² Kombinace červeného podkladu a zlatých dracounů dodává celku efektní vyznění. Výšivka středového dílu vykazuje tytéž výzdobné motivy nasazované na sebe a doplněné vějířovitými tvary a motivy hyacintu (či lilie). Odbornou literaturou je tento typ vyšívací techniky tradičně dáván do souvislosti s válečnými událostmi osmdesátých let 17. století a vojenskými střety s Turky. Kompozičně i technickým zpracováním identická kasule pochází z kostela sv. Tomáše z Canterbury v Mohelnici.²³ Příslušnost brněnské kasule témuž kostelu nelze vyloučit, nepochybně se jedná o práci z moravského prostředí, snad přímo z Olomouce. Jak uvádí Dana Stehlíková,²⁴ patronátním právem nad kostelem v Mohelnici disponovali olomoučtí biskupové.²⁵ Do souboru barokních paramentů 17. století převedených ze sbírky SM náleží i dvojice kožených kasulí, kterým byla věnována pozornost již dříve.²⁶ Nově byly identifikovány doplňky – kožený manipul a štóla.²⁷ Kasule včetně příslušenství nejspíše tvořila součást mobiliárního fondu původně gotického, barokně upraveného kostela sv. Jiljí v obci Huzová, dnes v okrese Olomouc. Tento předpoklad bude nutné ještě ověřit archivními prameny. Druhou polovinu 17. století zastupuje ve sbírce MG kromě zmíněných příkladů rovněž menší skupina kasulí zdobených pomocí textilní aplikace, techniky v daném období velice oblíbené a rozšířené. Skupinu tvoří hned tři nesmírně pozoruhodné ukázky památek,²⁸ které však již stojí mimo rámec vymezeného tématu liturgického textilu z majetku SM.

Poznámky:

- 1 Příspěvek navazuje na materiálovou studii Barokní liturgické textilie ze sbírky Moravské galerie v Brně. In: *Textil v muzeu: oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2015, s. 42–48.
- 2 Konkrétní písemné doklady o převodu těchto památek se v archivních fondech obou institucí zatím nepodařilo dohledat.
- 3 Kasule je společným oděvem celebrujícího kněze a hierarchických nositelů kněžství, konajících předepsané liturgické funkce při mši svaté a s ní spojených obřadech, je tedy hlavní součástí mešního úboru. Při mši tvořila vždy viditelnou a tedy honosně zdobenou součást oděvu, zvyšovala lesk celého obřadu a demonstrovala přepych a sebedůvěru církevní hierarchie.
- 4 Podle zápisu v inventární knize MG sestával soubor textilií převedených ze sbírky SM z památek liturgické i světské povahy. Liturgické textilie však tvořily větší část, konkrétně šestnáct kusů. Jednalo se převážně o kasule doplněné příslušenstvím (štóla, manipul, velum) z rozmezí 17.–18. století. Předmětem tohoto textu jsou pouze textilie 17. století. Původní počet památek se během studia navíc podařilo rozšířit o další tři mimořádné příklady kasulí s plochou hedvábnou výšivkou.
- 5 Za laskavou pomoc při identifikaci těchto předmětů děkuji PhDr. Blance Rašticové.

- 6 Kasule v MG zapsána pod inv. č. U32887. V přírůstkové knize SM vedena pod označením H 309 s přípisem: „Ornát z bílého hedvábí. Jeho střední pruh je bohatě vyšit zlatem a tmavě modro-zeleno-růžovým hedvábím. Po stranách vinou se rozvilinové motivy s květy. Přední část značně poškozena a nastavena. Výška 85 cm, šířka 67 cm, cena 2.000 Kč.“ – Archiv SM, inv. č. 65, Inventář historie I. díl.
- 7 M a r k o w s k y, Barbara. *Europäische Seidengewebe des 13.-18. Jahrhunderts*. Köln: Kunstgewerbemuseum der Stadt Köln, 1976, kat. č. 90, s. 151 a kat. č. 98, s. 154.
- 8 V a r j ú - E m b e r, Mária. *Old textiles*. Budapešť: Corvina, 1980, kat. č. 48, s. 56.
- 9 Z e m i n o v á, Milena. *Barokní textilie: ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*. Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum, 1974, kat. č. 23.
- 10 Kasule se Svatou rodinou je v MG zapsaná pod inv.č. U32888. Na vnitřní straně pektorální strany dochovaný původní papírový štítek SM s označením H 308, doslovný popis ve staré přírůstkové knize: „Ornát z jemného lněného plátna lemovaný zlatou portou. Vyšita P. Maria, sv. Josef, P. Ježíš, nad nimi holubiце. Plocha vyplněna vyšíványými květy (žluto-zeleno-hnědo-bílé hedvábí, mouliné). Na zadní straně předního dílu nápis bílou barvou: Anno 1689 + [křížek] Die 7 Novemb: Ex Munificentia (sic) Eminen/tiššími D: Cardinalis Leopoldi Kolonicz Sectes: Apathfalcensi / penes Dobram Cottu: Trentchin. Výška 110, šířka 64, cena 4.000 Kč.“ Archiv SM, inv. č. 65, Inventář historie I. díl.
- 11 Historie, pořádání a uchovávání liturgických oděvů – parament. In: Martinek, Radek, Oppeltová, Jana a Sedoník, Tomáš et al. *Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů: archiválie, knihy, notový materiál a liturgické textilie: barevná fotografická příloha* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 316.
- 12 *Ottův slovník naučný XIV*. Praha 1899, s. 588.
- 13 S t e h l í k o v á, Dana, ed. *Bohemia sancta: poklady křesťanského umění z českých zemí: [Diecézní muzeum, Caltanissetta, 30. června – 25. července 2004: Regionální muzeum v Palazzo Bellomo, Syrakusy, 31. července – 29. srpna 2004]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny pro Ředitelství ochrany památek a kulturního dědictví v Caltanissettē, 2004, kat. č. 135, s. 157.
- 14 H u b e r, Wolfgang, ed. *Paramente! Historische liturgische Textilien*. St. Pölten, 2011, s. 79.
- 15 Š o u r e k, Karel, ed. *Umění na Slovensku: odkaz země a lidu: soubor dokumentů*. Praha: Melantrich, 1938, kat. č. 925.
- 16 P a v i č í, Snježana. *Tekstil paramenta: crkveni tekstil Hrvatskoga povijesnog muzeja*. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 1998, kat. č. 3, s. 61, kat. č. 4, s. 62.
- 17 Historie, pořádání a uchovávání liturgických oděvů – parament. In: Martinek, Radek, Oppeltová, Jana a Sedoník, Tomáš et al. c. d., s. 316, pozn. 100.
- 18 Kasule s monogramy inv. č. U18258 byla do sbírkového fondu MG zapsána v roce 1963, druhotnými příspěvy do inventární knihy mylně považována za převod z Moravského zemského muzea. V přírůstkové knize SM vedena pod označením H 310 s popisem: „Ornát z fialového hedvábí, jeho střed tvoří plátěný pruh fialovým hedvábím vyšívány: IHS, Maria, Josef, květy, jablíčka, lístky, lemování stříbrnou portou. 18. století. Cena 1.500 Kč.“ Archiv SM, inv. č. 65, Inventář historie I. díl.
- 19 Kasule inv. č. H2-3530 z kostela Narození sv. Jana Křtitele v Jankově. F a g o v á, Dana a Š u l c o v á, Veronika. *Restaurování fragmentu kasule z poloviny 17. století. Využití nových metod lokálního čištění v muzeu: oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2015.
- 20 Kasule inv. č. T2388 z kostela Povýšení sv. Kříže v Honbicích viz D o l a n s k á, Lenka. *Zrestaurované předměty ze sbírek Regionálního muzea v Chrudimi. Kasule z kostela v Honbicích. Chrudimské vlastivědné listy 19/4, 2010, s. 20.*
- 21 Kasule inv. č. U18261 s příslušným manipulem inv. č. U18267 byla do sbírky MG zapsána v roce 1963, v poznámce předmětu je uveden místopisný údaj s otazníkem „Podkova u Hranic“, který se zatím nepodařilo blíže lokalizovat.
- 22 Podrobněji k osmanské symbolice na křesťanském obřadním textilu viz M a l c o v á, Sabina. *Tkaniny z islámského Orientu v křesťanském liturgickém a obřadním textilu*. In: *Textil v muzeu: oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2015.
- 23 F i l i p o v á, Milena a G r o n y c h o v á, Marie. *Církevní umění baroka a rokoka na Šumpersku, Zábřežsku a Mohelnicku*. Šumperk: Vlastivědné muzeum v Šumperku, 2006, s. 20. Kasule je

- v současné době dlouhodobě zapůjčena v expozici Arcidiecézního muzea v Olomouci. Majitelem kasule je Římskokatolická farnost v Mohelnici.
- 24 K r o u p a, Jiří, ed. *V zrcadle stínů: Morava v době baroka 1670-1790*. Brno: Moravská galerie, 2002, kat. č. 116, s. 275.
- 25 Panujícím biskupem olomouckým v posledních desetiletích 17. století byl významný mecenáš umění Karel II. z Lichtenštejna-Kastelkornu (1624–1695). Srovnej J a k u b e c, Ondřej a P e r ů t k a, Marek eds. *Olomoucké baroko. 2 – katalog, Výtvarná kultura z let 1620-1780*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010, č. 460, s. 551.
- 26 H u s s e i n i o v á, Andrea a V y s k o č i l o v á, Gabriela. Dvojice kožených liturgických rouch ze sbírky Moravské galerie v Brně. *Slovácko* 54, 2012, s. 297–310.
- 27 Inv. č. U18269 a U18270 jako součást kožené kasule inv. č. U18255.
- 28 Jedná se o kasuli se sv. Václavem inv. č. U30917, kasuli s aliančním znakem a letopočtem 1693 inv. č. U28422 a kasuli původem z kláštera strahovských premonstrátů inv. č. U19214. H u s s e i n i o v á, Andrea. Barokní liturgické textilie ze sbírky Moravské galerie v Brně. In: *Textil v muzeu: oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2015, s. 42–48.

Literatura:

- D o l a n s k á, Lenka. Zrestaurované předměty ze sbírek Regionálního muzea v Chrudimi. Kasule z kostela v Honbicích. *Chrudimské vlastivědné listy* 19/4, 2010, s. 20.
- F a g o v á, Dana a Š u l c o v á, Veronika. Restaurování fragmentu kasule z poloviny 17. století. Využití nových metod lokálního čištění. In: *Textil v muzeu: oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2015.
- F i l i p o v á, Milena a G r o n y c h o v á, Marie. *Církevní umění baroka a rokoka na Šumpersku, Zábřežsku a Mohelnicku*. Šumperk: Vlastivědné muzeum v Šumperku, 2006. 51 s.
- H u b e r, Wolfgang, ed. *Paramente! Historische liturgische Textilien*. St. Pölten, 2011.
- H u s s e i n i o v á, Andrea a V y s k o č i l o v á, Gabriela. Dvojice kožených liturgických rouch ze sbírky Moravské galerie v Brně. *Slovácko* 54, 2012, s. 297–310.
- J a k u b e c, Ondřej a P e r ů t k a, Marek, eds. *Olomoucké baroko. 2 – katalog, Výtvarná kultura z let 1620-1780*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2010. 655 s.
- K r o u p a, Jiří, ed. *V zrcadle stínů: Morava v době baroka 1670-1790*. Brno: Moravská galerie, 2002. 382 s.
- M a l c o v á, Sabina. Tkaniny z islámského Orientu v křesťanském liturgickém a obřadním textilu. In: *Textil v muzeu: oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2015.
- M a r k o w s k y, Barbara. *Europäische Seidengewebe des 13.-18. Jahrhunderts*. Köln: Kunstgewerbemuseum der Stadt Köln, 1976. 463 s.
- M a r t i n e k, Radek, O p p e l t o v á, Jana a S e d o n í k, Tomáš et al. *Záchrana a inventarizace drobných církevních fondů: archiválie, knihy, notový materiál a liturgické textilie: barevná fotografická příloha*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 44 s.
- P a v i č i ć, Snježana. *Tekstil paramenta: crkveni tekstil Hrvatskoga povijesnog muzeja*. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 1998. 126 s. Katalog muzejskih zbirki.
- S e d l á č k o v á, Ema a V y d r o v á, Jiřina, eds. *Výstava umění v Čechách XVII-XVIII století 1600-1800: Pražské baroko: Valdštejnský palác – Palác Zemského zastupitelstva, květen – září 1938*. Praha: Umělecké Beseda, 1938. 140 s.
- S t e h l í k o v á, Dana, ed. *Bohemia sancta: poklady křesťanského umění z českých zemí: [Diecézní muzeum, Caltanissetta, 30. června – 25. července 2004: Regionální muzeum v Palazzo Bellomo, Syrakusy, 31. července – 29. srpna 2004]*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny pro Ředitelství ochrany památek a kulturního dědictví v Caltanissettē, 2004. 204 s.
- V a r j ú - E m b e r, Mária. *Old textiles*. Budapešť: Corvina, 1980. 62 s. The treasures of the Hungarian national museum.
- Z e m i n o v á, Milena. *Barokní textilie: ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze*. Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum, 1974. 28 s., 104 s. obr. příl.

Mgr. Andrea Husseliová (n. 1976), vystudovala archeologii a dějiny umění na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 2007 pracuje jako kurátorka oddělení užitého umění Uměleckoprůmyslového muzea Moravské galerie v Brně, kde se věnuje sbírce keramiky a porcelánu.

„Mass Vestment or Casula...“ Liturgic Textiles from 17th Century in the Collections of the Moravian Gallery in Brno

Abstract

The article covers the history of making a collection of liturgic textiles in Moravian Gallery in Brno. Transfers of collection items between the institutions of museum character used to be specific cases in the past. The collection of Moravian Gallery in Brno was enlarged in such way getting a little collection of liturgical textiles from the second half of 17th century. The collection in question consists of three exceptional cases of vestments with a flat silk embroidery and one vestment with a golden yarn embroidery made in semi-relief way. On the basis of an archive research all of them were identified as former parts of collection fund of Moravian Slovak Museum in Uherské Hradiště. The vestments were transferred sometimes between 60s or the beginning of 70's of the last century. The most valuable one is the vestment with a silk figural embroidery representing the Holy Family surrounded by colourful flowers. The embroidery on the rye linen is combined with a painting in case of figural scene and completed by dedication inscription with a year 1689. The vestment was intended to be used in in the St. Stanislaus Church in Opatová nad Váhom in the former Trenčín cathedra and it was made thanks to generosity of the cardinal Leopold Kolonič. The vestment is an outstanding example of the so called folk embroidery in 17th century.

„Messgewand oder Kasel...“ Liturgische Gewänder des 17. Jahrhunderts aus der Sammlung der Mährischen Galerie Brünn

Zusammenfassung

Der Beitrag widmet sich der Entstehungsgeschichte der Sammlung liturgischer Textilien der Mährischen Galerie Brünn. Ein spezifischer Fall war in der Vergangenheit das Verlegen von Exponaten zwischen den musealen Institutionen. Auf diese Weise wuchs die Sammlung der Mährischen Galerie Brünn um eine kleine Kollektion gottesdienstlicher Gewänder aus der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts. Es handelt sich um drei außerordentliche Messgewänder mit flacher Seidenstickerei und um eine Kasel mit Goldfadenstickerei in Halbreliefausführung, die aufgrund einer Archivuntersuchung neu als einstiger Bestandteil des Sammlungsfonds des Mährisch-slowakischen Museums Uherské Hradiště identifiziert wurde. Zur Überführung dieser Stücke kam es in den fünfziger Jahren oder Anfang der sechziger Jahre. Eine Entdeckung war die Existenz des Messgewands mit seidener Figuralstickerei der Heiligen Familie, umgeben von stilisierten farbigen Blüten. Die Stickerei auf Rohleinwand ist kombiniert mit der gemalten Figuralzene und ergänzt durch eine Widmunginschrift mit der Jahreszahl 1689. Das Messgewand war für die Stanislauskirche in Opatová nad Váhom im damaligen Komitat Trenčín (heutige Slowakei) bestimmt und wurde dank der Freigiebigkeit von Kardinal Leopold Kolonič angefertigt, es stellt ein hervorragendes Beispiel der sog. „Volksstickereien“ des 17. Jahrhunderts dar.

